

UZASADNIENIE do zarządzenia
Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie
z dnia 23 czerwca 2014 r.
w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych
dla obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040

Zgodnie z art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego, w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Plan zadań ochronnych sporządzany jest na 10 lat; pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenia dla Wspólnoty (art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody).

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:

- 1) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- 3) cele działań ochronnych;
- 4) określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
 - a) ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk,
 - b) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów, o których mowa w pkt 3,
 - c) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
- 5) wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
- 6) wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru (art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody).

Tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych i zakres prac na potrzeby sporządzania projektu planu zadań ochronnych określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. z 2010 roku Nr 34, poz. 186 z późn. zm.).

Sporządzający projekt planu zadań ochronnych umożliwia zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu oraz zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu (art. 28 ust. 3 i ust. 4 ustawy o ochronie przyrody).

Obszar Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 został wyznaczony w związku z wypełnieniem zobowiązań Polski wynikających z Dyrektywy Rady w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory i zatwierdzony jako obszar o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) Decyzją Komisji z dnia 12 grudnia 2008 r. przyjmującą na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039) (2009/93/WE) [Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 43/63 z 13.02.2009]. Obecnie status prawny obszaru określa decyzja Komisji z dnia 7 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia siódmego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty

składających się na kontynentalny region biogeograficzny (Dz. U. UE. L. z 2013 r., Nr 350, poz. 287).

Projekt planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty – Specjalnego Obszaru Ochrony siedlisk Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 (zwanego dalej Obszarem) został sporządzony z uwzględnieniem wymagań określonych w art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.) oraz zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 roku w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr z 2010 roku Nr 34, poz. 186 z późn. zm.).

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (dokumentacja sieci Natura 2000, zawierająca zakres zgodny ze stosownymi decyzjami wykonawczymi Komisji Europejskiej) obszar Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 został wyznaczony dla ochrony stanowiska siedliska przyrodniczego: Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea (kod-3140), Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) (kod-6410), Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea) (kod-7140), Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk (kod-7230) oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk: Starodub łąkowy (*Angelica palustris*) (kod-1617), Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*) (kod-1060), Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*) (kod-4038), Modraszek teleius (*Phengaris teleius*) (kod-6177), Modraszek nausitous (*Phengaris nausithous*) (kod-6179). *Kod zaczerpnięty z portalu Eionet http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal, będącego oficjalnym partnerem Europejskiej Agencji Środowiska (EEA).*

Założeniem do opracowania projektu planu zadań ochronnych dla Obszaru jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu przedmiotów ochrony, który to obowiązek wynika z art. 6 (1) Dyrektywy Siedliskowej (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory – Dz.U.U.E.L92.206.7, Dz.U.U.E-sp.15-2-102 z późn. zm.).

Plan zadań ochronnych został opracowany w ramach projektu POIS.05.03.00-00-186/09 pn. "Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski", dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach prac nad projektem planu została sporządzona dokumentacja planu zadań ochronnych, której wykonawcą była firma Dendrus. Wyniki prac eksperckich posłużyły do przygotowania niniejszego projektu zarządzenia.

Przedmiotowy projekt planu zadań ochronnych zawiera wszystkie niezbędne elementy wynikające z zapisów ww. ustawy o ochronie przyrody i ww. rozporządzenia w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.

Plan zadań ochronnych został sporządzony dla całego obszaru Natura 2000 Wierzchowiska PLH060069, gdyż nie stwierdzono okoliczności, o których mowa w art. 28 ust. 11 ustawy o ochronie przyrody:

- 1) dla obszaru, ani jego części nie ustanowiono planu ochrony,
- 2) na terenie obszaru nie znajduje się park narodowy, rezerwat przyrody lub park krajobrazowy, dla których ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres, o którym mowa w art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody,
- 3) na terenie obszaru nie znajduje się park narodowy lub rezerwat przyrody, dla których ustanowiono zadania ochronne uwzględniające zakres, o którym mowa w art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody,
- 4) obszar nie pokrywa się w całości lub w części z obszarem nadleśnictwa, dla którego ustanowiony plan urządzenia lasu uwzględnia zakres, o którym mowa w ust. 10,
- 5) obszar nie znajduje się na obszarach morskich.

Przebieg granic obszaru w postaci mapy przedstawiono w załączniku nr 2, oraz opisano w załączniku nr 1 w oparciu o punkty węzłowe, dla których podano długość i szerokość geograficzną w układzie współrzędnych płaskich prostokątnych PL-1992, tj. w układzie współrzędnych, o którym mowa w § 3 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 października 2012 r. w sprawie państwowego systemu odniesień przestrzennych (Dz. U. 2012, poz. 1247).

Zagrożeniom przyporządkowano kody i opisy z Listy referencyjnej zagrożeń, presji i działań stanowiącej załącznik nr 5 obowiązującej Instrukcji wypełniania Standardowego Formularza Danych obszaru Natura 2000.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do siedliska przyrodniczego 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea*, najważniejsze związane są z naturalnymi procesami ładowania (w związku z faktem, że reprezentowane jest przez małe zbiorniki wodne antropogenicznego pochodzenia) oraz zmianą stosunków świetlnych i termicznych w związku z zarastaniem obrzeży poszczególnych torfianek. Innym istotnym zagrożeniem jest wypełnianie zbiorników odpadami, pochodzącymi z gospodarstw domowych.

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea* są:

E03.01 Pozbywanie się odpadów z gospodarstw domowych / obiektów rekreacyjnych - Torfianki narażone są na skutki ich zasypywania odpadami (powoduje to po pierwsze zmniejszanie się pojemności i powierzchni zbiornika, po drugie może mieć wpływ na przyspieszoną eutrofizację). Inną formą zagrożenia jest pozbywanie się nieużytecznej biomasy pochodzącej ze skoszonych łąk i składowanie jej w torfiankach. Skutkiem jest uruchomienie mechanizmów opisanych powyżej.

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Torfianki jako płytkie zbiorniki podlegają szybkim procesom ładowania. Należy mieć też świadomość, że nie na każdym etapie istnienia zbiornika, będzie on stwarzał korzystne warunki dla rozwoju ramienic (będą one ustępować w sytuacji nadmiernej dostawy substancji biogennej – wskutek niewielkich możliwości konkurencji z roślinami naczyniowymi, będą też ustępować w wyniku zacienienia zbiorników wskutek rozwoju krzewów na ich obrzeżach). Różne stany zachowania zbiorników reprezentujących siedlisko przyrodnicze zostały zaobserwowane na etapie prac terenowych wykonanych na potrzeby sporządzenia dokumentacji planu zadań ochronnych (nawiązując do tego, co wyżej napisano, zmniejszony udział ramienic korespondował z dużym udziałem pleustofitów, z obecnością dużej ilości drzew i krzewów na obrzeżach zbiornika).

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) najważniejsze wynikają z tendencji do intensyfikacji użytkowania niektórych płątów, porzucania użytkowania łąk, często związanego z pogarszającymi się warunkami dojazdu do nich.

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) są:

I02 Problematiczne gatunki rodzime - Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra europejskiego (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek piętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska - zagrożenie K02.01).

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Zagrożenie związane z zaniechaniem użytkowania łąk w niższych położeniach względem dna doliny. Efekt procesu rozpoznawalny jest w przypadku płątów roślinności z bogatych w gatunki typowe dla siedliska (ale o zmniejszonym, często akcesorycznym udziale) i jednocześnie dużym udziale gatunków ekspansywnych (trzcina *Phragmites australis*, sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum* i in). Przyczyną procesu może być w pewnych sytuacjach wyżej opisane zagrożenie I02.

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) są:

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa - Biorąc pod uwagę bardzo ogólne informacje wyjściowe na temat rozmieszczenia poszczególnych płątów siedliska przyrodniczego w obszarze, jak i brak informacji na temat historii zmian w charakterze siedliska, można tylko domniemywać, że obecność w obszarze płątów bardziej i mniej intensywnie użytkowanych jest efektem zmian o określonym kierunku (intensyfikacja, zaniechanie użytkowania, zmiany w użytkowaniu). Tym nie mniej wskazano stanowiska, które nie powinny ulegać intensyfikacji użytkowania (w sensie wprowadzenia

użytkowania dwukośnego na fragmentach dotychczas użytkowanych jednokośnie) ze względu na ryzyko utraty wartości (spadku jakości wskaźników stanu zachowania).

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne - Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk znajdujące się w sąsiedztwie gruntów orných (czyli praktycznie wszystkie płaty).

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach inne uwarunkowania).

Nie zidentyfikowano natomiast zagrożeń w stosunku do siedliska przyrodniczego 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea), gdyż w trakcie prac terenowych wykonanych na potrzeby sporządzenia planu zadań ochronnych nie odnaleziono siedliska przyrodniczego w obszarze. Zachodzi potrzeba przeprowadzenia pełnej inwentaryzacji terenowej mającej na celu weryfikację występowania przedmiotu ochrony w obszarze.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do siedliska 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk najważniejsze wynikają ze zjawiska konkurencji ze strony gatunków ekspansywnych (trzcina, trzęślica).

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk są:

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Torfowiska zasadowe zajmują siedliska mało produktywne z punktu widzenia gospodarki łąkowej lub pastwiskowej. Dlatego jako pierwsze siedliska w otwartym krajobrazie doliny wyłączane są one z użytkowania. Brak czynników zapobiegających wzrostowi eutrofizacji siedliska (takowa następuje wskutek gromadzenia się nieusuwanej biomasy) i tym samym wzrostowi udziału gatunków roślin silnych konkurencyjnie spowodować może trwały zanik siedliska (symptomy procesu już są widoczne).

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk są:

C01.03.01 Ręczne wycinanie torfu- W sąsiedztwie płatów siedliska przyrodniczego, znajdują się zalane wodą wyrobiska po wydobyciu torfu, aktualnie w różnym stopniu wypłycone lub zarośnięte (często zasypywane śmieciami - oddziaływanie E03.01). Niewykluczone jest wznowienie eksploatacji tego surowca.

C01.03.02 Mechaniczne usuwanie torfu - Zagrożenie o podobnym charakterze jak zagrożenie wyżej scharakteryzowane. Różni się techniką pozyskania surowca. W razie realnego zaistnienia oddziaływanie będzie silniejsze ze względu na potencjalnie większą skalę wydobycia torfu.

J02.01.02 Osuszanie terenów morskich, ujściowych, bagiennych - Siedlisko kształtuje się w sytuacji względnej stabilności warunków wodnych (w sensie uwodnienia, które może się cyklicznie zmieniać w zależności od pory roku, oraz w pewnym zakresie z roku na rok i składu chemicznego wód), dlatego zmiany dotyczące ruchliwości wód, ich poziomu, chemizmu, mogą mieć bardzo negatywny wpływ na kondycję siedliska. Niewskazane są żadne nieprzemyślane działania polegające na przebudowie istniejącego systemu melioracji (zarówno pogłębianie, udrażnianie rowów, jak i też piętrzenie wód).

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do gatunku 1617 Starodub łąkowy (*Angelica palustris*) największym zagrożeniem jest zaprzestanie wykaszania roślinności, co przyspiesza procesy sukcesji (konkurencję ekspansywnych gatunków, ocienienie), ponieważ gatunek związany jest z siedliskami otwartymi (łąki świeże, zmiennowilgotne, torfowiska alkaliczne - 6410, 6510, 7230), uzależnionymi od działalności człowieka. W związku z tym zagrożenia, dla tych siedlisk, a zwłaszcza łąk (6410 i 6510) stanowią pośrednio zagrożenia dla tego gatunku.

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku 1617 Starodub łąkowy (*Angelica palustris*) są:

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa - Biorąc pod uwagę bardzo ogólne informacje wyjściowe na temat rozmieszczenia poszczególnych płatów siedliska przyrodniczego w obszarze, jak i brak informacji na temat historii zmian w charakterze siedliska, można tylko domniemywać, że obecność w obszarze płatów bardziej i mniej intensywnie użytkowanych jest efektem zmian o określonym kierunku

(intensyfikacja, zaniechanie użytkowania, zmiany w użytkowaniu). Tym nie mniej wskazano stanowiska, które nie powinny ulegać intensyfikacji użytkowania (w sensie wprowadzenia użytkowania dwukośnego na fragmentach dotychczas użytkowanych jednokośnie) ze względu na ryzyko utraty wartości (spadku jakości wskaźników stanu zachowania).

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne - Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornych (czyli praktycznie wszystkie płaty).

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach inne uwarunkowania).

I02 Problematyczne gatunki rodzime - Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek piętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska - zagrożenie K02.01).

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Aktualnie płaty łąk świeżych są użytkowane (zapewne w stały sposób), czego efektem jest bogactwo gatunkowe i stabilny skład gatunkowy. Jednak w sytuacji zaniechania użytkowania należy spodziewać się rychłego uruchomienia procesów sukcesji wtórnej przejawiających się wzrostem udziału gatunków roślin zielnych silnych konkurencyjnie, azoto- i wilgociolubnych, drzew i krzewów, a tym samym zmiana charakteru siedliska i ostatecznie jego zaniku.

Z uwagi na brak wyników monitoringu gatunku 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*) w Polsce, nie do końca rozpoznane cechy biologii i ekologii gatunku, tendencje do zajmowania siedlisk ruderalnych trudno wskazać obiektywnie zagrożenia dla gatunku; zarówno w skali kraju, jak i w skali obszaru.

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*) są:

I02 Problematyczne gatunki rodzime - Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek piętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska - zagrożenie K02.01). Piętrzenia na ciekach i rowach, czego skutkiem są podtopienia sąsiednich terenów niejednokrotnie tworzące rozległe rozlewiska wiążą się również z drastycznym spadkiem wielkości populacji szczawiu lancetowatego *Rumex hydrolapathum*, rośliny żywicielskiej larw motyla. Niewielkie zasoby roślin żywicielskich (szczaw lancetowaty *Rumex hydrolapathum*, jako gatunek szuwarowy nie tworzący w Polsce rozległych jednogatunkowych agregacji ma w obszarze mało optymalne warunki - występuje zazwyczaj pojedynczo w zbiorowiskach roślinnych porastających obrzeża rowów i cieków; inne gatunki szczawiu również występują nielicznie - szczaw zwyczajny *Rumex acetosa* jest w prawdzie składnikiem zbiorowisk łąkowych, ale występuje nielicznie; szczaw tępolistny *Rumex obtusifolius* z kolei tworzy rozproszone skupiska w sąsiedztwie nielicznych zabudowań znajdujących się w granicach obszaru, lub w jego otoczeniu). Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka nieparka.

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Aktualnie płaty łąk świeżych są użytkowane (zapewne w stały sposób), czego efektem jest bogactwo gatunkowe i stabilny skład gatunkowy. Jednak w sytuacji zaniechania użytkowania należy spodziewać się rychłego uruchomienia procesów sukcesji wtórnej przejawiających się wzrostem udziału gatunków roślin zielnych silnych konkurencyjnie, azoto- i wilgociolubnych, drzew i krzewów, a tym samym zmiana charakteru siedliska i ostatecznie jego zaniku.

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*) są:

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa - Zagrożeniem jest możliwa intensyfikacja użytkowania łąk, która może prowadzić do negatywnych tendencji dotyczących stopnia rozpowszechnienia i zasobów populacji roślin żywicielskich larw motyla – szczaw lancetowaty *Rumex hydrolapathum*, jako gatunek szuwarowy nie tworzący w Polsce rozległych jednogatunkowych agregacji ma w obszarze mało optymalne warunki - występuje zazwyczaj pojedynczo w zbiorowiskach roślinnych porastających obrzeża rowów i cieków; inne gatunki szczawiu również występują nielicznie - szczaw zwyczajny *Rumex acetosa* jest w prawdzie składnikiem zbiorowisk łąkowych, ale występuje nielicznie; szczaw tępolistny *Rumex obtusifolius* z kolei tworzy rozproszone skupiska w sąsiedztwie nielicznych zabudowań znajdujących się w granicach obszaru, lub w jego otoczeniu. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka nieparka.

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne - Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki - odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk z udziałem gatunków szczawiu, roślin żywicielskich larw motyla, znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornyc. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka nieparka.

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach wskutek innych uwarunkowań, np. w związku z zagrożeniem I02), co, jeśli nastąpi, wywoła zmiany w strukturze siedliska - postępującą sukcesję wtórną, związaną z przejściem dominacji w strukturze gatunkowej łąk przez gatunki ekspansywne (zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji gatunków szczawiu, roślin żywicielskich larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka nieparka.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do gatunku 4038 Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*) najważniejsze wynikają z braku czynnej ochrony (zaprzestanie wykaszania roślinności), co przyspiesza procesy sukcesji (konkurencję ekspansywnych gatunków, ocienienie, zmiany w proporcji poszczególnych gatunków roślin siedliskotwórczych) oraz osuszanie siedlisk.

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku 4038 Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*) są:

I02 Problematyczne gatunki rodzime - Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegająca na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek podpiętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska — zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka fioletka.

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Zagrożenie związane z zaniechaniem użytkowania łąk w niższych położeniach względem dna doliny. Efekt procesu rozpoznawalny jest w przypadku płatów roślinności z bogatych w gatunki typowe dla siedliska (ale o zmniejszonym, często akcesorycznym udziale) i jednocześnie dużym udziale gatunków ekspansywnych (trzcina *Phragmites australis*, sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum* i in). Przyczyną procesu może być w pewnych sytuacjach wyżej opisane zagrożenie I02. Skutki procesu w odniesieniu do gatunku polegają na drastycznym spadku wielkości populacji rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka fioletka.

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku 4038 Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*) są:

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa - Zagrożeniem jest możliwa intensyfikacja użytkowania łąk, która może prowadzić do negatywnych tendencji dotyczących stopnia rozpowszechnienia i zasobów populacji rośliny żywicielskiej larw motyla – rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*). Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka fioletka.

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne - Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki - odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk z udziałem rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*), rośliny żywicielskiej larw motyla, znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornych. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka fioletka.

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach wskutek innych uwarunkowań, np. w związku z zagrożeniem I02), co, jeśli nastąpi, wywoła zmiany w strukturze siedliska - postępującą sukcesję wtórną, związaną z przejściem dominacji w strukturze gatunkowej łąk przez gatunki ekspansywne (zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka fioletka.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do gatunku 6177 Modraszek telejus (*Phengaris teleus*) najważniejsze wynikają z braku czynnej ochrony (zaprzestanie wykaszania roślinności), co przyspiesza procesy sukcesji (konkurencję ekspansywnych gatunków, ocienienie, zmiany w proporcji poszczególnych gatunków roślin siedliskotwórczych) oraz osuszanie siedlisk.

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony 6177 Modraszek telejus (*Phengaris teleus*) są:

I02 Problematyczne gatunki rodzime - Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek piętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska - zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka telejusa.

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Zagrożenie związane z zaniechaniem użytkowania łąk w niższych położeniach względem dna doliny. Efekt procesu rozpoznawalny jest w przypadku płatów roślinności z bogatych w gatunki typowe dla siedliska (ale o zmniejszonym, często akcesorycznym udziale) i jednocześnie dużym udziale gatunków ekspansywnych (trzcina *Phragmites australis*, sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum* i in). Przyczyną procesu może być w pewnych sytuacjach wyżej opisane zagrożenie I02. Skutki procesu w odniesieniu do gatunku polegają na drastycznym spadku wielkości populacji krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka telejusa.

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony 6177 Modraszek telejus (*Phengaris teleus*) są:

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa - Zagrożeniem jest możliwa intensyfikacja użytkowania łąk, która może prowadzić do negatywnych tendencji dotyczących stopnia rozpowszechnienia i zasobów populacji rośliny żywicielskiej larw motyla - krwiściągu lekarskiego *Sanguisorba officinalis*. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka telejusa.

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne - Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk z udziałem krwiściągu lekarskiego *Sanguisorba officinalis*, rośliny żywicielskiej larw motyla, znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornych. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka telejusa.

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach wskutek innych uwarunkowań, np. w związku z zagrożeniem I02), co, jeśli nastąpi,

wywoła zmiany w strukturze siedliska - postępującą sukcesję wtórną, związaną z przejściem dominacji w strukturze gatunkowej łąk przez gatunki ekspansywne (zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka telejusa.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do gatunku 6179 Modraszek *nausithous* (*Phengaris nausithous*) najważniejsze wynikają z braku czynnej ochrony (zaprzeszanie wykaszania roślinności), co przyspiesza procesy sukcesji (konkurencję ekspansywnych gatunków, ocienienie, zmiany w proporcji poszczególnych gatunków roślin siedliskotwórczych) oraz osuszanie siedlisk.

Istniejącymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony 6179 Modraszek *nausithous* (*Phengaris nausithous*) są:

I02 Problematyczne gatunki rodzime - Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek podpiętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska — zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka *nausithous*.

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) - Zagrożenie związane z zaniechaniem użytkowania łąk w niższych położeniach względem dna doliny. Efekt procesu rozpoznawalny jest w przypadku płatów roślinności z bogatych w gatunki typowe dla siedliska (ale o zmniejszonym, często akcesorycznym udziale) i jednocześnie dużym udziale gatunków ekspansywnych (trzcina *Phragmites australis*, sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum* i in). Przyczyną procesu może być w pewnych sytuacjach wyżej opisane zagrożenie I02. Skutki procesu w odniesieniu do gatunku polegają na drastycznym spadku wielkości populacji krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), rośliny żywicielskiej larw motyla.

Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka *nausithous*.

Potencjalnymi zagrożeniami dla zachowania właściwego stanu ochrony 6179 Modraszek *nausithous* (*Phengaris nausithous*) są:

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa - Zagrożeniem jest możliwa intensyfikacja użytkowania łąk, która może prowadzić do negatywnych tendencji dotyczących stopnia rozpowszechnienia i zasobów populacji rośliny żywicielskiej larw motyla – krwiściągu lekarskiego *Sanguisorba officinalis*. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka *nausithous*.

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne - Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki — odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk z udziałem krwiściągu lekarskiego *Sanguisorba officinalis*, rośliny żywicielskiej larw motyla, znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornich. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka *nausithous*.

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach wskutek innych uwarunkowań, np. w związku z zagrożeniem I02), co, jeśli nastąpi, wywoła zmiany w strukturze siedliska — postępującą sukcesję wtórną, związaną z przejściem dominacji w strukturze gatunkowej łąk przez gatunki ekspansywne (zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji krwiściągu lekarskiego (*Sanguisorba officinalis*), rośliny żywicielskiej larw motyla. Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska modraszka *nausithous*.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu poprawę niezadowolającego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 3140 Twardowodne oligo-

i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łakami ramienic *Charetea*. W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujące cele działań ochronnych:

1. Stworzenie korzystnych warunków w zbiorniku dla rozwoju ramienic (poprawa oceny roboczego wskaźnika „Udział ramienic”).
2. Utrzymanie istniejących korzystnych warunków dla rozwoju ramienic w zbiorniku.
3. Ustalenie aktualnego składu gatunkowego ramienic w zbiorniku oraz określenie podstawowych parametrów fizykochemicznych wód (z uwagi na brak informacji o składzie gatunkowym ramienic oraz ocen wskaźników parametrów wód).
4. Uzupełnienie dotychczasowej wiedzy na temat stanu ochrony siedliska w obszarze celem określenia ogólnych kierunków zmian w kondycji siedliska przyrodniczego i sprecyzowania ewentualnych dodatkowych zadań ochronnych (z uwagi na brak informacji o składzie gatunkowym ramienic oraz ocen wskaźników parametrów wód).

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu poprawę niezadowolającego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*). W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujące cele działań ochronnych:

1. Zachowanie właściwych wartości kluczowych wskaźników siedliska przyrodniczego (aktualnie będących w doskonałym stanie) w płatach łąk użytkowanych ekstensywnie (dwukośnych i jednokośnych).
2. Poprawa jakości wskaźnika „Ekspansywne gatunki roślin zielnych”, którego obniżone wartości są skutkiem zaniechania użytkowania niektórych płątów siedliska.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne w stosunku do siedliska przyrodniczego 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) mają na celu weryfikację występowania przedmiotu ochrony w Obszarze.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu poprawę niezadowolającego stanu ochrony siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk. W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujący cel działań ochronnych: Poprawa jakości wskaźnika „Ekspansywne gatunki roślin zielnych”, którego obniżone wartości są skutkiem braku użytkowania.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu utrzymanie właściwego stanu ochrony gatunku 1617 Starodub łąkowy (*Angelica palustris*).

W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujący cel działań ochronnych: Zachowanie charakterystycznych cech siedliska gatunku (aktualnie będących w doskonałym stanie) na wszystkich zidentyfikowanych stanowiskach gatunku.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu utrzymanie właściwego stanu ochrony gatunku 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*).

W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujący cel działań ochronnych: Zachowanie aktualnej struktury krajobrazu doliny, która jednak nie gwarantuje poprawy oceny wskaźników populacji gatunku, decydujących o niskiej ocenie stanu ochrony.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu poprawę lub niezadowolającego stanu ochrony gatunku 4038 Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*).

W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujący cel działań ochronnych: Utrzymanie w dobrym stanie zachowania kluczowych cech siedliska gatunku (wskaźnik „baza pokarmowa”) jako gwarancja dobrej kondycji populacji, poprzez działania ochronne na potrzeby ochrony łąk (siedlisk przyrodniczych 6410 i 6510).

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu poprawę lub niezadowolającego stanu ochrony gatunku 6177 Modraszek telejus (*Phengaris teleius*).

W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujący cel działań ochronnych: Utrzymanie w dobrym stanie zachowania kluczowych cech siedliska gatunku (wskaźnik „baza pokarmowa”) jako gwarancja dobrej kondycji populacji, poprzez działania ochronne na potrzeby ochrony łąk (siedlisk przyrodniczych 6410 i 6510).

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu poprawę lub niezadowolającego stanu ochrony gatunku 6179 Modraszek nausitous (*Phengaris nausithous*).

W stosunku do przedmiotu ochrony przyjmuje się następujący cel działań ochronnych: Utrzymanie w dobrym stanie zachowania kluczowych cech siedliska gatunku (wskaźnik „baza

pokarmowa”) jako gwarancja aktualnej kondycji populacji, poprzez działania ochronne na potrzeby ochrony łąk (siedlisk przyrodniczych 6410 i 6510).

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele odnośnie siedliska przyrodniczego 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea* związane będą z:

a) ochroną czynną polegającą na:

- oczyszczeniu i odmłodzeniu zbiornika wodnego poprzez uprzątnięcie dna jednego z połączonych zbiorników wodnych z odpadów pochodzących z gospodarstw domowych. Usunięcie młodych osadów z dna zbiornika. Usunięcie nadmiaru roślinności wodnej ze zbiornika w trakcie sezonu wegetacyjnego (kilkukrotne, w zależności od potrzeb).

- oczyszczeniu i odmłodzeniu zbiornika wodnego wraz ze zmianą charakteru otoczenia zbiornika poprzez uprzątnięcie dna jednego z połączonych zbiorników wodnych z odpadów pochodzących z gospodarstw domowych. Usunięcie młodych osadów z dna zbiornika. Usunięcie nadmiaru roślinności wodnej ze zbiornika w trakcie sezonu wegetacyjnego (kilkukrotne, w zależności od potrzeb). Wycinka krzewów i drzew wokół zbiornika).

b) uzupełnieniem stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony polegającym na określeniu składu gatunkowego ramienic w wybranych zbiornikach wodnych na terenie obszaru wraz z równoległymi badaniami składu chemicznego wód oraz określeniem udziału poszczególnych form wzrostu roślinności wodnej poprzez wytypowanie do szczegółowych badań 14-15 zróżnicowanych pod względem stanu zachowania torfianek, spośród 71 zinwentaryzowanych zbiorników wodnych. Pobór prób ramienic celem określenia składu gatunkowego (co najmniej dwukrotnie w ciągu sezonu wegetacyjnego; wiosna – maj, lato- lipiec; z uwagi na zróżnicowaną fenologię gatunków mogących potencjalnie występować w obszarze). Równoległe określenie parametrów fizyko-chemicznych wód (pH, PEW, podstawowe jony) oraz udziału poszczególnych form wzrostu i składu gatunkowego innych hydrofitów (pleustofitów, elodeidów, nymfeidów). Określenie zależności pomiędzy parametrami wód a strukturą dominacji poszczególnych grup ekologicznych roślin celem stworzenia podstaw wiedzy niezbędnej do planowania działań ochronnych.

Monitoring dotyczący stanu zachowania obejmuje ocenę stanu ochrony przedmiotu ochrony z zastosowaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Przeprowadzenie oceny stanu ochrony siedliska przyrodniczego 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea* zaplanowane jest w trzecim i dziewiątym roku obowiązywania Planu Zadań Ochronnych z uwzględnieniem parametru „struktura i funkcje”.

Aby osiągnąć zakładane cele planuje się również monitoring realizacji działań ochronnych podejmowanych w ramach ochrony czynnej, polegający na ustaleniu stanu zbiorników wodnych przed rozpoczęciem zabiegów (lipiec, skład chemiczny wód — podstawowe parametry: pH, PEW, wybrane jony; opis roślinności zbiornika — udział poszczególnych makrofitów). Monitoring zmian po przeprowadzonych zabiegach (obserwacja zmian ustalonych parametrów stanu wyjściowego). Pierwszy/drugi rok obowiązywania planu — ustalenie stanu początkowego. Co dwa lata po przeprowadzeniu zabiegów ochronnych (maj, lipiec).

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele odnośnie siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) związane będą z:

a) ochroną czynną polegającą na eliminacji zagrożenia w ciągłości użytkowania łąk związanego z aktywnością życiową bobra (*Castor fiber*) poprzez inwentaryzację bobra w obszarze (tamy, żeremia, nory, zniszczone i uszkodzone groble i drogi, zalewiska). Działanie może być poprzedzone ankietami przeprowadzonymi w środowisku właścicieli i użytkowników łąk. Ustalenie możliwości przeniesienia populacji bobra na stanowiska zastępcze, na których efekty jego aktywności nie będą potencjalnie kolidować z gospodarką rolną, łąkarską, leśną (doliny rzek objęte ochroną rezerwatową, zbiorniki retencyjne, cieki w lasach nie pełniących funkcji gospodarczych itp.). Odłów bobrów i przeniesienie na stanowiska zastępcze przy niezbędnym udziale wyspecjalizowanej firmy.

b) utrzymaniem lub modyfikacją metod gospodarowania polegającymi na:

- użytkowaniu, które będzie zapobiegać ekspansji drzew i krzewów oraz niepożądanych roślin zielnych (działanie obligatoryjne). Wskazane jest ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pasterskie

lub pasterskie (bez szczegółowych warunków). Niedopuszczalne jest zakładanie gruntów ornych, zalesianie, podsiewanie.

- użytkowaniu jednokośnym lub kośno-pastwiskowym (działanie fakultatywne). Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) lub koszenie po 15 sierpnia (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu). Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat łąki. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw. Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do października). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami (w granicach 5-10 %).

- użytkowaniu jednokośnym, dwukośnym lub kośno-pastwiskowym (działanie fakultatywne). Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) lub koszenie w ostatniej dekadzie czerwca i po 15 sierpnia (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu - jednokośne) lub po 15 sierpnia. Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat łąki. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw. Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do październik). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami (w granicach 5-10 %).

Monitoring dotyczący stanu zachowania obejmuje ocenę stanu ochrony przedmiotu ochrony z zastosowaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Przeprowadzenie oceny stanu ochrony siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) zaplanowane jest w trzecim i dziewiątym roku obowiązywania Planu Zadań Ochronnych z uwzględnieniem parametru „struktura i funkcje”.

Aby osiągnąć zakładane cele planuje się również monitoring realizacji działań ochronnych podejmowanych w ramach ochrony czynnej, polegający na obserwacji zmian i reakcji siedliska na wprowadzone zabiegi ochronne - określenie zachowanej w wyniku zabiegów ochronnych powierzchni siedliska w obszarze poprzez wykonanie w lipcu co najmniej 50 zdjęć fitosocjologicznych o pow. 25 m² i dokonanie analizy w zakresie oceny wskaźników struktury i funkcji (trzeci i siódmy rok obowiązywania planu). Wskaźniki struktury i funkcji podlegające ocenie to: gatunki charakterystyczne, gatunki ekspansywne roślin zielnych, ekspansja krzewów i podrostu drzew. Ponadto dla każdego zdjęcia ustalenie sposobu użytkowania (terminy koszenia). Wybór lokalizacji zdjęć fitosocjologicznych będzie poprzedzony przeglądem terenowym w pierwszym roku obowiązywania planu w celu wytypowania powierzchni najlepiej reprezentujących stan zachowania siedliska w obszarze uwzględniających jego lokalne zróżnicowanie, ilustrujące przemiany jakim ono podlega.

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele odnośnie siedliska przyrodniczego 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea) związane będą z uzupełnieniem stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony polegającym na badaniach terenowych mających na celu weryfikację występowania przedmiotu ochrony w Obszarze.

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele odnośnie siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk związane będą z utrzymaniem lub modyfikacją metod gospodarowania polegającymi na:

- użytkowaniu, które będzie zapobiegać ekspansji drzew i krzewów oraz niepożądanych roślin zielnych (działanie obligatoryjne). Wskazane jest ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pasterskie lub pasterskie (bez szczegółowych warunków). Niedopuszczalne jest zakładanie gruntów ornych, zalesianie, podsiewanie.

- użytkowaniu kośne lub kośno-pastwiskowe (działanie fakultatywne). Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk lub koszenie po 15 września (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu). Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat

torfowiska. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw. Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do październik). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami. Nie koszenie przylegających płatów kłoci wiechowatej.

Monitoring dotyczący stanu zachowania obejmuje ocenę stanu ochrony przedmiotu ochrony z zastosowaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Przeprowadzenie oceny stanu ochrony siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk zaplanowane jest w trzecim i dziewiątym roku obowiązywania Planu Zadań Ochronnych z uwzględnieniem parametru „struktura i funkcje”.

Aby osiągnąć zakładane cele planuje się również monitoring realizacji działań ochronnych związanych utrzymaniem lub modyfikacją metod gospodarowania, polegający na obserwacji zmian i reakcji siedliska na wprowadzone zabiegi ochronne - określenie zachowanej w wyniku zabiegów ochronnych powierzchni siedliska w obszarze poprzez wykonanie w lipcu co najmniej 30 zdjęć fitosocjologicznych o pow. 25 m² i dokonanie analizy w zakresie oceny wskaźników struktury i funkcji (drugi i piąty i ósmy rok obowiązywania planu). Wskaźniki struktury i funkcji podlegające ocenie to: gatunki charakterystyczne, gatunki ekspansywne roślin zielnych, ekspansja krzewów i podrostu drzew. Ponadto dla każdego zdjęcia ustalenie sposobu użytkowania (terminy koszenia). Wybór lokalizacji zdjęć fitosocjologicznych będzie poprzedzony przeglądem terenowym w pierwszym roku obowiązywania planu w celu wytypowania powierzchni najlepiej reprezentujących stan zachowania siedliska w obszarze, uwzględniających jego lokalne zróżnicowanie, ilustrujące przemiany jakim ono podlega.

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele odnośnie gatunku 1617 Starodub łąkowy (*Angelica palustris*) związane będą ochroną populacji i siedliska gatunku w ramach działań ochronnych zaplanowanych dla siedlisk przyrodniczych 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*).

Monitoring dotyczący stanu zachowania obejmuje ocenę stanu ochrony przedmiotu ochrony z zastosowaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Przeprowadzenie oceny stanu ochrony gatunku 1617 Starodub łąkowy (*Angelica palustris*) zaplanowane jest w trzecim i dziewiątym roku obowiązywania Planu Zadań Ochronnych z uwzględnieniem parametrów „populacja” i „siedlisko”.

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele odnośnie gatunków: 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*), 4038 Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*), 6177 Modraszek telejus (*Phengaris teleius*), 6179 Modraszek nausitous (*Phengaris nausithous*) związane będą ochroną populacji i siedliska gatunków w ramach działań ochronnych zaplanowanych dla siedlisk przyrodniczych 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*).

Monitoring dotyczący stanu zachowania obejmuje ocenę stanu ochrony przedmiotów ochrony z zastosowaniem metodyki Państwowego Monitoringu Środowiska opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Przeprowadzenie oceny stanu ochrony gatunków: 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*), 4038 Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*), 6177 Modraszek telejus (*Phengaris teleius*), 6179 Modraszek nausitous (*Phengaris nausithous*) zaplanowane jest w trzecim i dziewiątym roku obowiązywania Planu Zadań Ochronnych z uwzględnieniem parametrów „populacja” i „siedlisko”.

Plan zadań ochronnych nie zawiera wskazań do zmian zapisów w istniejących dokumentach planistycznych gmin znajdujących się na terenie Obszaru.

Sporządzenie planu ochrony dla Obszaru nie jest konieczne. Plan zadań ochronnych jest wystarczającym narzędziem do zapewnienia ochrony przedmiotom ochrony w obszarze.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie obwieszczeniem znak: WST IV.6320.1.1.2012.MS z dnia 19 lipca 2012 r., zawiadomił o przystąpieniu do opracowywania projektu planu zadań ochronnych dla ww. obszaru Natura 2000 oraz możliwości złożenia uwag i wniosków do założeń przedmiotowego dokumentu.

W trakcie procesu planistycznego, w budynku Urzędu Gminy Żółkiewka (powiat krasnostawski, adres: 22-335 Żółkiewka, ul. Hetmana Żółkiewskiego 2) przeprowadzono cztery spotkania dyskusyjne, które odbyły się w dniach 25 lipca, 21 sierpnia, 17 września i 25 października 2012 r.

z udziałem Zespołu Lokalnej Współpracy, biorącego udział w tworzeniu dokumentacji do planu zadań ochronnych. Do udziału w Zespole Lokalnej Współpracy zaproszono podmioty reprezentujące kluczowe grupy interesu, czyli przedstawiciele: administracji publicznej, placówek naukowych, organizacji pozarządowych, lokalnych mediów oraz osób prywatnych, których działalność może być w jakikolwiek sposób powiązana z obszarem Natura 2000, tj.: Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie, Starostwa Powiatowego w Zamościu, Starostwa Powiatowego w Biłgoraju, Urzędu Gminy Żółkiewka, Urzędu Gminy Rudnik, Urzędu Gminy Sułów, Urzędu Gminy Nielisz, Urzędu Gminy Turobin, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie Zarząd Zlewni Wisły Lubelskiej i Bugu Granicznego z siedzibą w Lublinie, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie, Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Lubelski Oddział Regionalny w Lublinie, Zespołu Doradztwa Rolniczego w Biłgoraju, Zespołu Doradztwa Rolniczego w Zamościu, Zespołu Doradztwa Rolniczego w Krasnymstawie, Polskiego Związku Wędkarskiego Okręg PZW w Zamościu, Stowarzyszenia Turobińszczyzna, Stowarzyszenia Kwaterodawców Gminy Nielisz, Lokalnej Grupy Działania "Ziemia Biłgorajska", Regionalnego Towarzystwa Przyjaciół Żółkiewki, Stowarzyszenia Promocji i Rozwoju Gminy Sułów, Zamoyskiego Towarzystwa Przyrodniczego, Klubu Przyrodników w Świebodzinie, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, Towarzystwa dla Natury i Człowieka w Lublinie.

Obwieszczeniem z dnia 8 października 2013 r. znak: WST IV.6320.1.7.2012.MS Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie zawiadomił o możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu, poprzez zapoznanie się z projektem planu zadań ochronnych i możliwości składania uwag i wniosków. Informacja została podana do publicznej wiadomości zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt. 1,2,3,4 i 5 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.) i w związku z art. 28 ust.4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.). Obwieszczenie zostało zamieszczone na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie, a także ukazało się drukiem w prasie lokalnej (Dziennik Wschodni) w dniu 8 października 2013 r. Obwieszczenie było również wywieszane na tablicach ogłoszeń Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie – w dniach od 8 do 29 października 2013 r. oraz Urzędu Gminy Sułów – w dniach od 8 do 28 października 2013 r., Urzędu Gminy Turobin – w dniach od 8 do 30 października 2013 r., Urzędu Gminy Żółkiewka – w dniach od 8 do 28 października 2013 r., Urzędu Gminy Nielisz – w dniach od 8 października do 4 listopada 2013 r., Urzędu Gminy Rudnik – w dniach od 8 października do 21 listopada 2013 r.

Podmioty zainteresowane projektem miały 21 dni na składanie uwag i wniosków.

Wpłynęły następujące wnioski:

1) Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Lubelski Oddział Regionalny pismem z dnia 25.10.2013 r. (data wpływu: 29.10.2013 r.) znak: BDSPB03-69113-04/WPROW-JS/13 złożyła uwagi do dokumentacji planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 dotyczące nieprawidłowo sformułowanego zakresu odpowiedzialności tejże instytucji w tabeli 1.7. Kluczowe instytucje/osoby dla obszaru i zakres ich odpowiedzialności informując jednocześnie, że ARiMR nie może być wskazana jako instytucja odpowiedzialna za doradztwo rolnicze. Bowiem zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. z 2007 r. Nr 64, poz. 427 z późn. zm.) ARiMR, akredytowana na podstawie przepisów odrębnych jako agencja płatnicza, realizuje zadania i kompetencje agencji płatniczej. Natomiast art. 35 ust. 1 ww. ustawy stanowi, że jednostki doradztwa rolniczego są obowiązane do informowania o warunkach i trybie udzielania pomocy, prowadzenia szkoleń dla podmiotów, których dotyczą działania objęte programem oraz odnośnie sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy. Agencja w przedmiotowym piśmie wystąpiła również z wnioskiem o uzupełnienie zapisu dla działań fakultatywnych dotyczących siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) o wymogi nie sprzeczne z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie uwzględniła uwagę i wniosek Agencji w sposób następujący:

- w dokumentacji PZO dokonano korekty zakresu odpowiedzialności tejże instytucji i zapis „Doradztwo rolnicze (programy rolno-środowiskowe)” zastąpiono sformułowaniem „Zadania i kompetencje agencji płatniczej w zakresie warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej objętej Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich”.

- działania ochronne zaplanowane dla przedmiotu ochrony w zakresie fakultatywnym tj. „Użytkowanie jednokośne lub kośno-pastwiskowe” polegające na „koszeniu po 15 sierpnia (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu). Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat łąki. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw. Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do października). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami (w granicach 5-10 %)” oraz „Użytkowanie jednokośne, dwukośne lub kośno-pastwiskowe” polegające na „koszeniu w ostatniej dekadzie czerwca i po 15 sierpnia (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu - jednokośne) lub po 15 sierpnia. Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat łąki. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw. Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do października). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami (w granicach 5-10 %)” uzupełniono o następujący zapis: „Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion)” dodając spójnik “lub”.

Za zasadne bowiem uznano uzupełnienie zapisów przedmiotowych działań, gdyż niespójność z programem rolnośrodowiskowym uniemożliwi zarządcom lub posiadaczom obszaru uzyskanie pomocy finansowej w ramach PROW, co grozi zaniechaniem użytkowania rolniczego, w szczególności ekstensywnego użytkowania łąk, będących m.in. siedliskiem przyrodniczym 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion), bądź też spowoduje intensyfikację użytkowania lub zmiany w użytkowaniu również niekorzystne z punktu widzenia wymogów ochrony tego siedliska przyrodniczego, co znajduje odzwierciedlenie w opisanych zagrożeniach dla tego przedmiotu ochrony. Odpowiednich korekt dokonano również w dokumentacji planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040.

2) Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska pismem z dnia 31.10.2013 r. (data wpływu 05.11.2013 r.) znak: DON-WP.082.1.103.2013.jb złożyła uwagi do projektu zarządzenia RDOŚ w Lublinie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040 dotyczące:

- a) nieprawidłowego oznaczenia układu współrzędnych w zał. nr 1,
- b) nieprawidłowej nazwy obszaru Natura 2000 w zał. nr 2,
- c) nieprawidłowego sformułowania opisu zagrożenia w zał. nr 3 odnoszącego się do przedmiotu ochrony 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea),
- d) braku zagrożeń i nacisków w zał. nr 3 w stosunku do przedmiotu ochrony 1617 Starodub łąkowy (Angelica palustris) i 1060 Czerwończyk nieparek (Lycaena dispar),
- e) brakującego terminu wykonania działania dla przedmiotu ochrony 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea i 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) związanego z monitoringiem realizacji działań ochronnych podejmowanych w ramach ochrony czynnej oraz dla przedmiotu ochrony 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk związanego z monitoringiem realizacji działań ochronnych z związanych utrzymaniem lub modyfikacją metod gospodarowania (zał. nr 5),
- f) uzupełnienia zapisów działań fakultatywnych zaplanowanych dla przedmiotu ochrony 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) oraz 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk o sformułowanie „Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego

w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego lub siedliska łąkowego gatunku.” (zał. nr 5),

- g) braku potrzeby przywołania przepisu sformułowanego w art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w zał. nr 6.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie uwzględniła wszystkie złożone przez GDOŚ uwagi do przedmiotowego dokumentu w sposób następujący:

- a) W zał. 1 w miejscu użytego nieprawidłowego symbolu „PUWG 1992” układ współrzędnych płaskich prostokątnych oznaczono symbolem „PL-1992” zgodnie z ROZPORZĄDZENIEM RADY MINISTRÓW z dnia 15 października 2012 r. w sprawie państwowego systemu odniesień przestrzennych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1247).
- b) W zał. 2 w miejscu niepoprawnej nazwy obszaru Natura 2000 „PLH060040 Dolina Łętowni” umieszczono zapis w formacie „Dolina Łętowni PLH060040”.
- c) W zał. nr 3 w miejsce zapisu „Zakwestionowano obecność siedliska przyrodniczego w obszarze.” umieszczono informację: „W trakcie prac terenowych wykonanych na potrzeby sporządzenia planu zadań ochronnych nie odnaleziono siedliska przyrodniczego w obszarze. Zachodzi potrzeba przeprowadzenia pełnej inwentaryzacji terenowej mającej na celu weryfikację występowania przedmiotu ochrony w obszarze.”.
- d) W zał. nr 3 uzupełniono brakujące zagrożenia dla przedmiotu ochrony:

- 1617 Starodub łąkowy (*Angelica palustris*). Pierwotny opis zagrożeń: „Oceniając stan zachowania gatunku wg metodyki monitoringu GIOŚ, wszystkie wskaźniki oceny stanu zachowania są doskonałe (FV). W związku z powyższym trudno poszukiwać oddziaływań (zagrożeń), które powodują obniżenie kondycji populacji i siedliska gatunku w obszarze (skoro oceny wskaźników są najwyższe, nic nie ma na nie negatywnego wpływu). Należy mieć jednak świadomość, że gatunek związany jest z siedliskami otwartymi (łąki świeże, zmiennowilgotne, torfowiska alkaliczne - 6410, 6510, 7230), uzależnionymi od działalności człowieka. W związku z tym zagrożenia, dla tych siedlisk, a zwłaszcza łąk (6410 i 6510) stanowią pośrednio zagrożenia dla gatunku.” po ponownym przeanalizowaniu dokumentacji PZO uznano za nieprawidłowy i wewnętrznie sprzeczny. Uzupełniono zagrożenia potencjalne dla przedmiotu ochrony, bowiem są one ściśle skorelowane z zagrożeniami zidentyfikowanymi dla siedlisk przyrodniczych występujących na łąkach świeżych, zmiennowilgotnych i torfowiskach alkalicznych, a zwłaszcza przedmiotów ochrony 6410 i 6510 (wymienione siedliska przyrodnicze są jednocześnie siedliskami gatunku staroduba łąkowego). W związku z tym uzupełniono zagrożenia potencjalne o: A02.01 Intensyfikacja rolnictwa, A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne, A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia, I02 Problematyczne gatunki rodzime, K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja) oraz dokonano modyfikacji i uzupełnienia opisu zagrożeń następującymi zapisami:

„Istniejące

Oceniając stan zachowania gatunku wg metodyki monitoringu GIOŚ, wszystkie wskaźniki oceny stanu zachowania są doskonałe (FV). W związku z powyższym trudno poszukiwać oddziaływań (zagrożeń), które powodują obniżenie kondycji populacji i siedliska gatunku w obszarze (skoro oceny wskaźników są najwyższe, nic nie ma na nie negatywnego wpływu).

Potencjalne

Należy mieć jednak świadomość, że gatunek związany jest z siedliskami otwartymi (łąki świeże, zmiennowilgotne, torfowiska alkaliczne - 6410, 6510, 7230), uzależnionymi od działalności człowieka. W związku z tym zagrożenia, dla tych siedlisk, a zwłaszcza łąk (6410 i 6510) stanowią pośrednio zagrożenia dla gatunku.

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa

Biorąc pod uwagę bardzo ogólne informacje wyjściowe na temat rozmieszczenia poszczególnych płatów siedliska przyrodniczego w obszarze, jak i brak informacji na temat historii zmian w charakterze siedliska, można tylko domniemywać, że obecność w obszarze płatów bardziej i mniej intensywnie użytkowanych jest efektem zmian o określonym kierunku (intensyfikacja, zaniechanie użytkowania, zmiany w użytkowaniu). Tym nie mniej wskazano stanowiska, które nie powinny ulegać intensyfikacji użytkowania (w sensie wprowadzenia użytkowania dwukośnego na fragmentach dotychczas użytkowanych jednokośnie) ze względu na ryzyko utraty wartości (spadku jakości wskaźników stanu zachowania).

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne

Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornych (czyli praktycznie wszystkie płaty).

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia

Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach inne uwarunkowania).

I02 Problematyczne gatunki rodzime

Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek piętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska - zagrożenie K02.01).

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja)

Aktualnie płaty łąk świeżych są użytkowane (zapewne w stały sposób), czego efektem jest bogactwo gatunkowe i stabilny skład gatunkowy. Jednak w sytuacji zaniechania użytkowania należy spodziewać się rychłego uruchomienia procesów sukcesji wtórnej przejawiających się wzrostem udziału gatunków roślin zielnych silnych konkurencyjnie, azoto- i wilgociolubnych, drzew i krzewów, a tym samym zmiana charakteru siedliska i ostatecznie jego zaniku.”

- 1060 Czerwończyk nieparek (*Lycena dispar*). Uzupełniono zagrożenia istniejące o: I02 Problematyczne gatunki rodzime i K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja), a zagrożenia potencjalne o: 02.01 Intensyfikacja rolnictwa, A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne, A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia, ponieważ po ponownym przeanalizowaniu dokumentacji PZO uznano za nieprawidłowy i wewnętrznie sprzeczny pierwotny opis zagrożeń: „Ocena stanu ochrony gatunku w obszarze – UI (niezadowolająca) wynika z obecności bardzo małej populacji motyla. To z kolei wynika z niewielkich zasobów roślin żywicielskich (szczaw lancetowaty *Rumex hydrolapathum*, jako gatunek szuwarowy nie tworzący w Polsce rozległych jednogatunkowych agregacji ma w obszarze mało optymalne warunki - występuje zazwyczaj pojedynczo w zbiorowiskach roślinnych porastających obrzeża rowów i cieków; inne gatunki szczawiu również występują nielicznie - szczaw zwyczajny *Rumex acetosa* jest w prawdzie składnikiem zbiorowisk łąkowych, ale występuje nielicznie; szczaw tępolistny *Rumex obtusifolius* z kolei tworzy rozproszone skupiska w sąsiedztwie nielicznych zabudowań znajdujących się w granicach obszaru, lub w jego otoczeniu). Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, nie zidentyfikowano istniejących zagrożeń dla gatunku (jego niewielka liczebność wynika z charakteru obszaru, a nie z faktu istnienia negatywnych oddziaływań)”. Zastąpiono go jak następuje poniżej:

„Istniejące

I02 Problematyczne gatunki rodzime

Zagrożenie polega na pojawiających się utrudnieniach w dostępie właścicieli do łąk, związanych z obecnością bobra (*Castor fiber*) i jego aktywnością polegającą na piętrzeniu wód Łętowni i innych cieków (wskutek piętrzenia nieprzejezdne dla sprzętu mechanicznego mogą okazać się drogi dojazdowe do łąk; utrudniona do nich dostępność powoduje zaniechanie użytkowania kośnego, a to ostatnie wywołuje zmiany w strukturze siedliska - zagrożenie K02.01). Piętrzenia na ciekach i rowach, czego skutkiem są podtopienia sąsiednich terenów niejednokrotnie tworzące rozległe rozlewiska wiążą się również z drastycznym spadkiem wielkości populacji szczawiu lancetowatego *Rumex hydrolapathum*, rośliny żywicielskiej larw motyla. Niewielkie zasoby roślin żywicielskich (szczaw lancetowaty *Rumex hydrolapathum*, jako gatunek szuwarowy nie tworzący w Polsce rozległych jednogatunkowych agregacji ma w obszarze mało optymalne warunki - występuje zazwyczaj pojedynczo w zbiorowiskach roślinnych porastających obrzeża rowów i cieków; inne gatunki szczawiu również występują nielicznie - szczaw zwyczajny *Rumex acetosa* jest w prawdzie składnikiem zbiorowisk łąkowych, ale występuje nielicznie; szczaw tępolistny *Rumex obtusifolius* z kolei tworzy rozproszone skupiska w sąsiedztwie nielicznych zabudowań znajdujących się w granicach obszaru, lub w jego otoczeniu). Zagrożenie dotyczy równoległe łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwończyka nieparka.

K02.01 Zmiana składu gatunkowego (sukcesja)

Aktualnie płaty łąk świeżych są użytkowane (zapewne w stały sposób), czego efektem jest bogactwo gatunkowe i stabilny skład gatunkowy. Jednak w sytuacji zaniechania użytkowania należy spodziewać się rychłego uruchomienia procesów sukcesji wtórnej przejawiających się wzrostem udziału gatunków roślin zielnych silnych konkurencyjnie, azoto- i wilgociolubnych, drzew i krzewów, a tym samym zmiana charakteru siedliska i ostatecznie jego zaniku.

Potencjalne

A02.01 Intensyfikacja rolnictwa

Zagrożeniem jest możliwa intensyfikacja użytkowania łąk, która może prowadzić do negatywnych tendencji dotyczących stopnia rozpowszechnienia i zasobów populacji roślin żywicielskich larw motyla – szczaw lancetowaty *Rumex hydrolapathum*, jako gatunek szuwarowy nie tworzący w Polsce rozległych jednogatunkowych agregacji ma w obszarze mało optymalne warunki - występuje zazwyczaj pojedynczo w zbiorowiskach roślinnych porastających obrzeża rowów i cieków; inne gatunki szczawiu również występują nielicznie - szczaw zwyczajny *Rumex acetosa* jest w prawdzie składnikiem zbiorowisk łąkowych, ale występuje nielicznie; szczaw tępolistny *Rumex obtusifolius* z kolei tworzy rozproszone skupiska w sąsiedztwie nielicznych zabudowań znajdujących się w granicach obszaru, lub w jego otoczeniu. Zagrożenie dotyczy równolegle łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwonończyka nieparka.

A02.03 Usuwanie trawy pod grunty orne

Biorąc pod uwagę prawidłowości w rozmieszczeniu w obszarze gruntów użytkowanych jako łąki i grunty orne (grunty orne zajmują tereny bardziej wyniesione i znajdujące się w niewielkim oddaleniu od zabudowań, łąki — odwrotnie), za potencjalnie zagrożone uznano płaty łąk z udziałem gatunków szczawiu, roślin żywicielskich larw motyla, znajdujące się w sąsiedztwie gruntów ornych. Zagrożenie dotyczy równolegle łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwonończyka nieparka.

A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia

Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach wskutek innych uwarunkowań, np. w związku z zagrożeniem I02), co, jeśli nastąpi, wywoła zmiany w strukturze siedliska - postępującą sukcesję wtórną, związaną z przejęciem dominacji w strukturze gatunkowej łąk przez gatunki ekspansywne (zagrożenie K02.01). Ekspansja trzciny (*Phragmites australis*) i sadzca konopiastego (*Eupatorium cannabinum*) wiąże się z kolei z drastycznym spadkiem wielkości populacji gatunków szczawiu, roślin żywicielskich larw motyla. Zagrożenie dotyczy równolegle łąk trzęślicowych (6410), jako optymalnego siedliska czerwonończyka nieparka.”

e) W zał. nr 5 brakujący termin wykonania działania dla przedmiotu ochrony:

- 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea związanego z monitoringiem realizacji działań ochronnych podejmowanych w ramach ochrony czynnej uzupełniono poprzez dodanie zapisu: „Pierwszy/drugi rok obowiązywania planu — ustalenie stanu początkowego. Co dwa lata po przeprowadzeniu zabiegów ochronnych (maj, lipiec).”

- 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) związanego z monitoringiem realizacji działań ochronnych podejmowanych w ramach ochrony czynnej oraz dla przedmiotu ochrony 7230 uzupełniono poprzez dodanie zapisu: „Trzeci i siódmy rok obowiązywania planu.”

- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk związanego monitoringiem realizacji działań ochronnych z związanymi utrzymaniem lub modyfikacją metod gospodarowania uzupełniono poprzez dodanie zapisu: „Drugi i piąty i ósmy rok obowiązywania planu.”

f) W zał. nr 5 działania ochronne zaplanowane dla przedmiotu ochrony:

- 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion) w zakresie fakultatywnym tj. „Użytkowanie jednokośne lub kośno-pastwiskowe” polegające na „koszeniu po 15 sierpnia (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu). Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat łąki. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw. Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy

obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do października). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami (w granicach 5-10 %) oraz „Użytkowanie jednokośne, dwukośne lub kośno-pastwiskowe” polegające na „koszeniu w ostatniej dekadzie czerwca i po 15 sierpnia (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu - jednokośne) lub po 15 sierpnia Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat łąki. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do października). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami (w granicach 5-10 %)” uzupełniono o następujący zapis: „Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion)” dodając spójnik „lub”.

- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk w zakresie fakultatywnym tj. „Użytkowanie kośne lub kośno-pastwiskowe” polegające na „koszeniu po 15 września (ręczne lub za pomocą lekkiego sprzętu). Wysokość koszenia 10-15 cm. Zebranie biomasy i wyniesienie poza płat torfowiska. Zakaz: przyorywania, wałowania, nawożenia, stosowania pestycydów, ścieków i osadów ściekowych oraz dosiewania nasion traw Dopuszczalny jest wypas zwierząt gospodarskich przy obsadzie nie przekraczającej 0,5 DJP/ha prowadzony po koszeniu (optimum: sierpień do października). Zachowanie dotychczasowej struktury pokrycia krzewami i drzewami. Nie koszenie przylegających płatów kłoci wiechowatej.” uzupełniono o następujący zapis: „Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk” dodając spójnik „lub”.

Za zasadne bowiem uznano uzupełnienie zapisów przedmiotowych działań, gdyż niespójność z programem rolnośrodowiskowym uniemożliwi zarządom lub posiadaczom obszaru uzyskanie pomocy finansowej w ramach PROW, co grozi zaniechaniem użytkowania rolniczego, w szczególności ekstensywnego użytkowania łąk, bądź też spowoduje intensyfikację użytkowania lub zmiany w użytkowaniu również niekorzystne z punktu widzenia wymogów ochrony siedlisk przyrodniczych, co znajduje odzwierciedlenie w opisanych zagrożeniach dla tych przedmiotów ochrony.

g) W zał. 6 usunięto zapis „z przywołaniem przepisu sformułowanego w art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody: „Zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

1) pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, 16 kwietnia 2004 r. lub

2) wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub

3) pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.”,

uwzględniając uwagę, że ustawa o ochronie przyrody jest aktem nadrzędnym, a jej zapisy muszą być przestrzegane i w związku z tym nie ma potrzeby dodatkowego umieszczenia ich w dokumentach planistycznych.

Odpowiednich korekt dokonano również w dokumentacji planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Łętowni PLH060040.

Ponadto, w wyniku ponownej analizy dokumentacji PZO i projektu zarządzenia RDOS w Lublinie po naniesionych zmianach wynikających z uwzględnienia złożonych uwag i wniosków dokonano uzupełnienia dokumentów o (omyłkowo pominięte w nich) występowanie potencjalnego zagrożenia dla przedmiotu ochrony 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (Molinion), jakim jest A03.03 Zaniechanie/ brak koszenia - Zagrożenie związane z możliwością zaniechania użytkowania łąk (powodem może być zanik zainteresowania właścicieli tą formą użytkowania, w niektórych sytuacjach inne uwarunkowania).

Projekt zarządzenia, na podstawie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. Nr 31, poz. 206 z późn. zm.), został uzgodniony przez Wojewodę Lubelskiego pismem z dnia 24 kwietnia 2014 r. znak: PN-I.0522.9.2014.GK.

Realizacja działań ochronnych zawartych w niniejszym akcie prawnym będzie finansowana, m.in. ze środków budżetu państwa w tym w części, której dysponentem jest sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000. Nie wyklucza się możliwości wykorzystania innych źródeł finansowania. Szacuje się, że koszt realizacji działań ochronnych zawartych w niniejszym planie w okresie 10 lat wyniesie łącznie około 1.150 tys. zł. Koszt działań z zakresu monitoringu stanu ochrony siedliska szacunkowo wyniesie około 120 tys. zł.

Koszty realizacji działań przewidzianych w planie będą pokrywane z funduszy celowych pozyskanych przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Lublinie.

Niniejszy akt normatywny oddziałuje na zarządcę gruntów oraz właścicieli nieruchomości. Nie zawiera zapisów mogących skutkować wpływem na rynek pracy, nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczości, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw, nie wpłynie także na sytuację i rozwój regionalny.